

Nahi baina ezin edo euskal zuzenbide zibilarri Estatuko Prozedura Legea aplikatzeko betebeharrak eta horren ondorioez

Ixusko Ordeñana Gezuraga
EHUko Zuzenbide Fakultateko Zuzenbide Prozesaleko irakaslea

Euskal Autonomia Erkidegoak bere zuzenbide pribatu propioa iraunarazi, aldarazi eta garatzeko eskumenaren egikaritzan, duela gutxi, Eusko Legebiltzarrak Euskal Zuzenbide Zibilarri buruzko 5/2015 Legea, ekainaren 25koa, eman du. Lege horrek jasotzen dituen erakundeen inguruan gatazkarik gertatuz gero, Estatuko Prozedura Zibileko Legea aplikatu behar da. Bi horiek uztartzean arazoak sortzen dira, batez ere, Euskadikoak propioak diren erakundeen inguruan. Horiei aurre egiteko, euskal legegariak zenbait arau jurisdikzional sortu baditu ere, arau orokor moduan, Estatuko araudi jurisdikzionala aplikatu behar da.

GAKO-HITZAK: Euskal Zuzenbide Zibilarri buruzko 5/2015 Legea · Arau jurisdikzionalak · Arazoak · Konponbideak.

Wanting and not being able to or on the obligation to apply Procedure Law of the State to the Basque civil law and its consequences

Exercising the competence of the Basque Autonomous Community to preserve, modify and develop its own civil law, recently, the Parliament of Gasteiz has granted 5/2015, act of June 25, on Basque Civil Law. If appear legal conflicts in relation to the institutions included in this act, the Civil Procedure Act of the State must be applied. However, when both acts are applied together, problems arise, especially in relation to Basque civil own institutions. Although, to overcome them, Basque legislator has created some jurisdictional norms, as a general rule state jurisdictional regulation must be applied.

KEY WORDS: 5/2015, act of June 25, on Basque Civil Law · Jurisdictional regulation · Problems · Solutions.

<https://doi.org/10.26876/uztaro.106.2018.5>

Jasotze data: 2018-01-04

Onartze data: 2018-02-08

1. Ikerketaren abiapuntua, testuingurua eta helburua¹

Iragan 2015eko uztailaren 24an Espainiako Aldizkari Ofizialak, eta hilabete bereko 3an Euskadikoak, Euskal Zuzenbide Zibilar buruzko 5/2015 Legea (aurrerantzean, EZZL) argitaratu zuten. Legearen izenak berak adierazten duenez, euskal zuzenbide zibila arautzen duen legearen aurrean gaude, hau da, Espainiako Konstituzioak (aurrerantzean EK) Eusko Legebiltzarrari pertsona pribatuen —fisiko zein juridiko— arteko harreman pertsonalak eta ondarezkoak iraunarazi, aldarazi eta garatzeko (EKren 149.1.8 art.) aintzatesten dion eskumena egikaritu duen legezko xedapenaren aitzinean². Derrigorrezkoa da lehenbailehen argitzea, EZZLk berak dioen bezala, lege horrek ez duela agortzen euskal zuzenbide zibila, aurretik ere zuzenbidearen eremu honetako zenbait lege badiarelako gure autonomia-erkidegoan, eta etorkizunean beste batzuk eman ahalko dituelako Eusko Legebiltzarrak, gizartearen beharrezan eta eskaerekin bat³. Hala ere, ezin uka daiteke egun arte —XXI. mendean— zuzenbide pribatuaren esparruan gure autonomia-erkidegoan eman den legerik garrantzitsuena dela EZZL, 3/1992, uztailaren 1eko Euskadiko Zuzenbide Zibil Foralaren Legea (aurrerantzen, EZZF) ordezkatzera etorri dena.

Justifikatzen duen eskumen-tituluari dagokion funtzioa betetz, EZZLk xedetzat du «bizirik mantentzea eta aprobetxatzea tradiziozko eta ohiturazko zuzenbidearen legatua», hura eguneratzeko eta Euskadiko errealtateari erantzuteko, «non merkataritzak eta industriak pisu handia daukaten eta zein ezin den identifikatu duela mende batzuetako landa-gizartearekin»⁴. Horretarako, hainbat erakunde zibil arautzen ditu. Horietariko batzuk Espainiako zuzenbide zibil erkidean, Kode Zibilean (aurrerantzean, KZ) alegia, ere agertzen dira⁵ eta beste batzuk gureak propioak dira, nahiz eta beste zuzenbide zibil berezi batzuetan ere jaso. Erakunde hauek guztiek euskal zuzenbide zibil bakarra osatzen dute, horietako batzuk, ikusiko dugun legez, Euskal Autonomia Erkidegoko lurralde zehatz batean baino ez aplikatu arren (EZZLren 8. art.)⁶: Zuzenbide zibil bakan horren erakusle, EZZLk euskal auzotartasun

1. Lan hau Espainiako Ekonomia eta Lehiakortasun Ministerioak babestutako DER2015-64506-C2-2-R («La tutela procesal de las víctimas de la violencia de género: el Estatuto de la víctima del delito») eta DER2016-74945-R («Psicoanálisis del arbitraje: solución o problema en el actual paradigma de justicia») ikerketa-proiektuen eta europar integrazio politiko eta ekonomikoa ikastera bideratutako Eusko Jaurlaritzaren GIC IT675-13 ikerketa-proiektuaren eta PIUren magalean burutu da. Hiru horien zuzendariak, hurrenez hurren, Andrea Planchadel, Silvia Barona eta Juan Ignacio Ugartemendia dira.

2. Eskumen bera 3/1979, abenduaren 18ko Lege Organikoak, Euskadiko Autonomia Estatutuarenak (aurrerantzean EAELO) aintzatesten du (10.5 art.). Ezin dugu ahaztu EKren Lehen Xedapen Gehigarriarekin bat, lurralde forudunen eskubide historikoen errespetu osoz, foru-erregimenaren eguneratzea EKren eta autonomia-estatutuen testuinguruan burutu behar dela.

3. Adibidez, duela gutxi emandako 9/2016, ekainaren 2ko Euskadiko fundazioen legea; 7/2015, ekainaren 30eko gurasoen banantze- edo haustura-kasuetako familia-harremanei buruzkoa; 7/2007, ekainaren 22ko Euskadiko elkarteei buruzko legea... Etorkizunean emango direnen artean, EZZLk berak landa-errentamendua arautuko duen bat iragartzen du (13. art.).

4. EZZLren lehen zioen azalpenetik hitzez hitz.

5. Auzotartasun zibila (EZZLren 10. eta 11. artikulua); landa-errentamendua (EZZLren 13. art.), bide-zorra (EZZLren 14. eta 15 art.); kofradiak, ermandadeak eta mutualitateak (EZZLren 16. art.)... KZk arautzen dituen erakundeen gainean euskal legelariak egin duen arauketaren irakurketa jurisdikzionalaz, ikusi Ordeñana, 2018.

6. Bereziki txalotzen du legelariak euskal herritar guztiei aplikagarri zaien zuzenbide bat sortzea (Galicia, 2016a). Haren irudiko aurreko legearekin (EZZF) zentzurik gabeko zatiketa normatiboa ematen zen, orain guztiz gainditu dena.

zibil bakarra arautzen du, aurretik existitzen den tokiko auzotartasunarekin uztartzen dena (EZZLren 10. eta 11. art.) eta lege-gatazken ebazpena asko errazten duena⁷.

Testuinguru horretan, zalantza gabea da Euskadik berezko zuzenbide zibil edo propioaren gainean (materiala, alegia) daukan eskumena⁸. Baina erakunde horien inguruan ematen diren gatazkek ebazteko epaileetara jotzean, hau da, kontu prozesaletera jauzi eginez zuzenbide jurisdikzionalaren eremuan sartzen garenean, Espainiako eskumen eskusibo batekin topo egiten dugu «Erkidego Autonomoetan bere-berea duten legeriaren berezitasunak salbu» (EKren 149.1.6 art.). Era berean, EAELOk «Euskal Herriko Zuzenbide substantiboaren berezitasunetik eta beronen antolamendutik datozen arau prozesalak eta prozedura administratibo eta ekonomiko-administratiboak» eskumen eskusibo gisa aintzatesten ditu (10.6 art.). Horrek zer esan nahi du, akaso badela euskal zuzenbide zibil jurisdikzional propio bat? Ikerketa-lan honen izenburuari eutsiz, nahi baina ezin. Ezin dugu haren izatea aldarrikatu, batetik, ez delako existitzen gurea propioa den epai-organorik. EZZL aplikatzen duten organo jurisdikzionalak (lehen auzialdiko epaitegiak, audientzia probintzialak eta Justizia Auzitegi Nagusia (aurrerantzean, JAN)) Espainiako planta judizial bakarreko parte dira⁹. Ezin dugu ahaztu, ildo honetatik, Espainiako auzitegien antolaketa eta funtzionamenduaren oinarria batasun jurisdikzionalaren printzipioa (EKren 117.5 art.) dela¹⁰. Organo hauek guztiak, oro har, eta haien eraketa, funtzionamendua eta gobernua 6/1985, uztailaren 1eko Botere Judizialaren Lege Organikoak (aurrerantzean, EBLO) arautzen ditu. Lege horrek xedatzen du, era berean, haiek osatzen dituzten epaile eta magistratuen estatutu juridikoa (EKren 122. art.). Bestetik, prozesuko araei so eginez, egia da euskal erakunde zibil propioak badirela (tronkalitatea edo foru-komunikazioa kasu), eta horien garapenean euskal legeriariak —geroago aztertuko dugun legez— zenbait berezitasun prozesal aurreikusten dituela¹¹, baina guztiak 1/2000, urtarrilaren 7ko Prozedura Zibileko Legearen (aurrerantzean, PZL) eremu edo sisteman ulertu eta aplikatu behar dira¹². Beraz, ezin daiteke aldarrikatu euskal zuzenbide jurisdikzional baten existentzia. Are gehiago, EZZLren ezaugarri da Espainiako zuzenbide jurisdikzionalaren errespetu osoa¹³. Horrela egiten du azken lege horrek, eta horrela izan da historian zehar¹⁴. Elementu horren defentsan ezin genezake isildu PZLk

7. Auzotartasun hau arauketa berriaren ardaztat jotzen du J.J. Álvarez-ek (Álvarez, 2015: 59-61).

8. Aipatutako oinarri konstituzionalarekin (ikus 2. oin-oharra) EZZLk berak aintzatesten du «1992 Legea egiterakoan izan ziren eskumen-zalantzak planteatu gabe jokatu ahal izan» dela.

9. Ezin dugu babestu Euskadiko JAN, eta bereziki haren lehenengo sala —EZZL aplikatzen duena alegia— gurea propioa denik, haien magistratuen lehentasuneko meritua euskal zuzenbide zibila ezagutzea bada ere (EBLOren 330.4 art.)

10. Haren azterketa eta ondoreak lantzen dituzte, besteak beste, B. Reverón-ek (Reverón, 1996) eta M. Aparicio-k (Aparicio, 2006).

11. Autonomia-erkidegoek holakoak arautzeko aukera Konstituzio Auzitegiak (aurrerantzean KA) aintzatsi du. Esaterako, KAren 82/1986, ekainaren 25eko sententzia.

12. Lege hau Estatuak kontu prozesalean duen eskumen eskusiboaren egikaritzan emandakoa da. Eskumen eskusibo horren aldarrikapena egiten du, esate baterako, KAren 62/1991, martxoaren 22ko sententziak.

13. EZZLk berak dio «gaurko garaira eta egungo legeria prozesalera eta antolaketa judizialera» egokitzen dela (2. Zioen azalpena).

14. Zentzu honetan, Alonso, 2007: 12-13, eta Lorca, 1994. Horrela adierazi du KAK berak 62/1991, martxoaren 22ko sententzian, adibidez.

berak legezkotasun prozesalaren printzipioa ezartzen duela: Espainiako epaitegi eta pertsona orok, prozesu zibilean, berak araututakoarekin bat jardun behar du (1. art.). Euskal zuzenbide zibil jurisdikzionalaren existentziaren kontra azken argudio bat mahaigaineratu genezake: aipatu legez, zenbait erakunde propio (Aiarako oinordetza egiteko askatasuna edo tronkalitatea kasu) Euskal Autonomia Erkidegoko zenbait tokitan besterik ez dira aplikatzen, horregatik haien existentzia defendatzeak azpizuzenbide jurisdikzional zibil baten existentzia babestera —gutziz ilogikoa den zerbait— eramango gintuzke. Horrek ez du kentzen —aitzitik, gure ikerketaren izateko arrazoi nagusia da— euskal erakunde zibil propioei Espainiako zuzenbide jurisdikzionala aplikatzean arazoak sortzen direla aitortu beharra, askotan segurtasun-gabezia sortuz. Hurrengoko lerroetan horretan indar egingo dugu, euskal zuzenbide zibil materialaren erakunde propioen inguruan legelari autonomikoak egiten duen arauketa jurisdikzionalaz kargutuz. Aurretik gure arlokoa den EZZLren berrikuntza nagusi bati erreparatuko diogu, euskal jurisprudentzia zibilaren arauketa berriari.

2. Euskal jurisprudentzia zibila

Esku artean dugun lege berriaren elementurik eztabaidatuena da hau. Haren atariko tituluak, lehenengo kapituluak, euskal zuzenbide zibilaren iturriak arautzerakoan, artikulua oso bat eskaintzen dio kontuari (2. art.). Horren lehen atalak jurisprudentziaren funtzioa arautzen du: «Jurisprudentziak *argituko* du Euskal Zuzenbide Zibilaren interpretazioa eta *integratuko* ditu bere aginduak». *Argitze* hori epaileak, kasu konkretuan, egitate zehatzei egiten dien arau abstraktuaren aplikazio gisa ulertzen dugu. Gera bedi argi zeregin horretan epaileak ez duela legelaria ordezkatzeko, interpretatu baino. Bestetik, *integrazio*-eginkizun horretan (KZk 1.6 artikuluan osatze gisa arautzen duena), epaileak sistema harmonikoa, ulergarria eta aplikagarria dela bermatu behar du, hutsuneak betez.

Aipatuko EZZLren 2. artikulua bigarren paragrafoak definitzen du jurisprudentzia «Euskal Zuzenbide Zibilaren ondoretarako»: «Euskal Herrian jurisdikzioa duten epaile eta auzitegiek zuzenbide horren aplikazioan emandako ebazpen arrazoituek ezartzen duten doktrina». Zalantza gabe, jurisprudentziaren kontzeptu berri baten aurrean gaude, KZk arautzen duenaren eta EZZFk xedatzen duenaren aldean desberdina¹⁵. Bi horietan jurisprudentziaren sortzailea organo bakarra izan bada (AG edo JAN, hurrenez hurren), euskal araudi berriarekin, zuzenbide zibil propioa aplikatzen duten organo guztiek (lehen auzialdiko epaitegiek eta auzientzia probintzialek, alegia) sortuko dute beren erabaki arrazoituen bidez. Horrenbestez, zuzenbidearen aplikazioaren ikuspuntu horizontal baten aurrean gaude, jurisprudentzia era modernoago eta pragmatikoagoan ulertuz¹⁶. Haatik,

15. KZk jurisprudentziari ordenamendu juridikoa osatzea dagokiola xedatzen du, Auzitegi Gorenak (aurrerantzean, AG) legea, ohitura eta zuzenbidearen printzipio orokorrak interpretatu eta aplikatzerakoan sortzen duen doktrina errepikatuen bitartez (KZren 1.6 art.). EZZFk, berriz, jurisprudentziak JANek zuzenbide zibil forala interpretatu eta aplikatzean sortutako doktrina errepikatuen bitartez hura osatzen zuela (2. art.) jasotzen zuen.

16. Gure alde, García, 2016: 91 eta h.

eskertuko genuke legelariak aldaketaren arrazioen berri ematea¹⁷, batez ere aldaketak doktrina desberdin eta kontrajarrietatik eratorritako segurtasun juridikorik eza sor dezakeelako eta arauketa berriak ez duelako zehazten jurisprudentziaren ezaugarri den errepikatze-elementuaren indarra. Interpretazio bera epaitegi bakarrek errepikatu behar du ala epaitegi batek baino gehiagok? Hala bada, zenbatek?

Azkenik, araudiak Euskadiko JANek kontu honetan duen egiteko berezia aipatzen du: «(...) Zibil arloko Sala arduratuko da aipatutako epaile eta auzitegietatik sortzen den doktrina bateratzeko, legeria prozesalak une bakoitzean hartarako ezartzen dituen baliabideen bitartez». Aipatutako horizontaltasuna puskatuz, orain arte bezala, Euskadiko epaile-antolaketa organo nagusiari soilik dagokio kontuaren inguruan ematen den doktrinaren bateratzea, kasazio-helegitea ezagutzeko¹⁸. Puntu honetan ere, aipatutako akats bera dakusagu: errepikapenaren elementua isilean gordetzen da. Zenbat sententzia behar dira JANek jurisprudentzia sortzeko?

3. Testamentu mankomunatua edo ermandadekoa

Euskal Herriko historian ezaguna¹⁹, KZk berriaz galarazia (669. art.), bi pertsonak —normalean, ezkontideak edo izatezko bikote— egiletsitakoa da²⁰ beren ondare komuna beren heriotza eta gerorako xedatuz instrumentu bakarrean. «Bata bestearantzako liberaltasunak jaso ditzake edo ez, horiek bakarrik edo hirugarren baten aldeko xedapenekin batera» (EZZLren 25.1 art.). Bere erregimen juridikoan²¹, euskal legelariak hiru elementu juridikional jasotzen ditu:

1. Batetik, EZZLren 25.4 artikularekin bat: «Testamentu mankomunatuko xedapen baten deuseztasunak edo deuseztatzeak eragiten du testamentu berean harekin elkarmendetasunean dagoen beste ororen erabateko eragingabetasuna»²². Deuseztasun hori epai-organo batek bakarrik adieraz dezakeela ulertzen dugu. Betiere, borondatearen autonomia gailenduz,

17. 2. Zioen azalpenak soilik ondorengoa dio: «Atariko tituluak Euskal Foru Zuzenbide Zibilaren iturrien kontua jorratzen da. Funtsean ez da aldentzen iturrien eskema propiotik eta indarrean dagoenetik, baina erantzuna eman nahi zaio aplikagarriak diren arauen irismen eta interpretazioari buruz segurtasun juridikoa eta ziurtasuna izan beharrari, gaurko garaira eta egungo legeria prozesalera eta antolaketa judizialera egokitutako ikuspuntuarekin».

18. Beraz, jurisprudentzia txiki bat eta nagusi bat desberdinduko ditugu aurrerantzean, praktikan, Espainian egiten ohi den legez. Gure JANaren antolaketa aztertu zuen A.M. Lorca-k (Lorca, 1988).

19. Bizkaiko Foru Zaharrak (XXV. Kapituluak) eta Berriak (zeharkari, XXI. Tituluko I. Legea) jasoa, 1959ko Konpilazioak ez zuen aurreikusi, eta EZZFk berriro eskuratu zuen. Haren historia eta eboluzioa azaltzen ditu M. Barrueta-beña (Barrueta-beña, 2013: 27 eta h.).

20. EZZLren 24.1 artikularekin bat, bizikidetzaren edo senidetasun-harremanen ez duten norbanakoek ere egin dezakete.

21. Luze eta zabal azaltzen du G. Galicia-k (Galicia, 2016b: 322 eta h.).

22. EZZLren 25.3 artikulua xedatzen duenez, «elkarren mendekotzat joko dira testamentugilekidearen xedapenetan izate-arrazoia duten ondore-erabakizko testamentu-klausulak, kontuan izan gabe batzuek eta besteek egilele horren edo hirugarren bateko aldeko direnez. Elkarmendetasuna ez da presumitzen, baina egiaztatu daiteke inplizituki ezarri zutela testamentugileek». Horri gaineratu behar, «hasiera batean baliozkoa zen xedapen baten gertatze bidezko eragingabetasunak ez dio eragiten harekin elkarmendetasuna duenari, nahiz eta honek galdu egingo duen elkarmendetasun hori» (EZZLren 25.4 art.).

eraginkortasuna interesatu guztiek onartzen duten kasua salbu²³. Epaitegietara joatea erabakita, epaiketa arrunt bereziki arrunt bat jarraitu beharko da, demandaren balioa kalkulazina delako, ezta era erlatiboan ere (PZLren 249.2 art.), demandatuaren bizilekuko (PZLren 50. art.) lehen auzialdiko epaitegian (PZLren 45. art.). Demandatuak bat baino gehiago badira, demandatzaileak berak nahi duen horietako edozeinen bizitokiari dagokion epaitegian demandatuko ditu guztiak (PZLren 53.2 art.). Gure ustetan oinordeko guztiek izan behar dute demandatuak, erabaki judizialak guztiei eragiten dielako (PZLren 12.2 art.). Demandatzaile gisa jardungo da, legitimazio aktiboarekin, deuseztatu nahi den klausulak eragiten duen edonor, deuseztasun horren eskean. Duda-muda barik, kasu honetan frogatzea bereziki garrantzitsua da (PZLren 217. art.).

2. Egileetako bat hil ondoren, besteari debekatu egiten zaio lehenengoak jarauntsi propioari buruz egiletsi dituen xedapenak ezeztatzea eta aldatzea, baldin eta aurrez hildakoaren xedapenak badituzte horiek izateko arrazoi (EZZLren 28.1 art.). Horrela, testamentuak besterik ezarri ezean, bizirik gelditzen denak ezingo ditu dohainik xedatu elkarmentetasuneko xedapenen helburu izendatu diren ondasunak, ez baldin bada testamentu mankomunatuan horien onuradun izendatu diren pertsonen alde. Kontrako kasuan «ondasunon balio eguneratua erreklamatu ahal izango die dohaintza-hartzaileei, xedapenen egilea hiltzen denetik kontatzen hasita bi urteko epean» (EZZLren 28.2 art.). Azken puntu honetan, berriro, epaileen esku-hartzea dakusagu: kaltetua (legitimatutako aktiboa) demandatuaren/ en (dohaintza-hartzailea/k) helbideko lehen auzialdiko epaitegira joango da (PZLren 50.1 art.)²⁴ zor zaionaren eske. Badirudi EZZLk legitimazio pasiboa soilik dohaintza-hartzaileei aintzatesten diela. Zer esanik ez, haien oinordekoak ere legitimatuta daude. Jarraitu beharreko prozedura epaiketa arrunt bat izango da, bereziki arrunta edo hitzekoa, erreklamazioaren zenbatekoaren arabera (PZLren 249.2 eta 250.2. artikulua). Era berean, bi urteko epea iraungitasunezkoa dela uste dugu, denbora horretan uzia aurkezten ez bada, galdu egiten delarik.
3. Erakundearen oinarri eta xedearekin bat, ezkontideen deuseztasun-, banantze- eta dibortzio-epaia testamentu mota honen ezeztapen-kausa dira (EZZLren 28.3 art.). Hiru kasuetan epailearen parte-hartzea, berriro, derrigorrezkoa da: PZLren IV. Liburuko prozesu berezi bat jarraitu beharko da, 769. eta 778. artikuluen artean araututakoa alegia²⁵.

23. Kasu honetan, prozesu zibilean xedapen-printzipioak eraentzen duenez, alderdiek askatasunez erabaki dezakete —epaitegietatik at, alegia— nola aritu.

24. Bat baino gehiago badira, horietako edozeinena aukeratu ahalko du, guztien kontra joateko (PZLren 53.2. art.).

25. Prozesu berezi honen nondik norakoak sakon azaltzen dituzte A. Álvarez-ek, M.A. Blandino-k eta P. Sánchez-ek (Álvarez, Blandino eta Sánchez, 2016).

4. Komisario bidezko testamentua

Testamentua egintza osotoro pertsonala edo bere-berezkoa delakoan (KZren 670. art.), mota honetako testamentua debekatuta dago erregimen komunean, bada, testamentugilea ez den inork ezin du haren izenean testamentua egin edo oinordekoak izendatu. KZk oinordetza-fiduzia arautzen du (831. art.) alabaina: haren bitartez testamentugileak bere ezkontide alargunari, edo bere ondorengoen aita/ama denari, nahiz eta ezkontida ez egon, seme-alaba eta ondorengo komunak hobetzeko, ondasun zehatzak esleitzeko edo jaraunspenaren banaketa egiteko ahalmena ematen dio²⁶. Bide horretatik, EZZLk aukera zabalagoa jasotzen du: «Testamentugileak komisario baten edo batzuen ardurapean jar ditzake oinordekoaren izendapena, ondasunen banaketa, eta, oro har, ondasunok oinordetza bidez eskualdatzeko berak dituen ahalmen guztiak» (30. art.). Komisarioa, derrigorrez, notarioaren aurreko testamentuan izendatu behar da eta ezkontideek, ezkontzaren aurretik zein horren ondoren, komisario izendatu ahal dute elkar, ezkontzako itunetan nahiz oinordetza-itunetan (EZZLren 31. art.)²⁷. Euskal legegariak testamentu honetan honako elementu juridikzional hauek aurreikusten ditu:

1. Testamentugilea hil eta hurrengo sei hileko epean, EZZLren 34. artikulua arabera, behin komisarioak bere izendapenaren berri jasota, jarauntsiko ondasun, eskubide, zama eta betebeharrak guztien inbentarioa egin behar du, eta horren berri eman ustezko oinordekoei. Egiten ez badu, ustezko oinordekoek²⁸, aipatutako epea pasata, betebeharrak hori bete dezala errekeritu ahalko diote. Errekerimendu horrek, gure ustetan, lehenik eta behin, epaitegietatik kanpokoa izan behar du²⁹, eta hura antzu bihurtzen denean, epaitegietara jo. Auziaren kontua, zentzu hertsian, jaraunspenaren banaketa ez denez, zuzenki horretara bideratutako prozesu berezia alde batera eginez (PZLren 782. art. eta h.), eskaeraren interes ekonomikoa kalkulazina izanda, ezta era erlatiboan ere, epaiketa arrunt bereziki arruntera (PZLren 249.2 art.) joan beharko da kondenazko uzi batekin: epaileak komisarioa behartzea inbentarioa egitera. Interesatutako edozein ustezko oinordeko (legitimazio aktiboa) joan daiteke demandatutako komisarioaren helbideko (PZLren 50.1 art.) lehen auzialdiko auzitegira (PZLren 45. art.)³⁰. Epaileak inbentarioa egiteko aginduta, bi dira aukerak. Komisarioak onartzen badu, inbentarioa egin beharko du ahalorde-emaileak testamentu-ahalorde horretan beren-beregi ezarritakoarekin bat etorriz, eta

26. KZko erakunde honetan sakontzen du L. Rueda-k (Rueda, 2005).

27. Testamentu mota honen araudi materiala errotik aztertzen du C.I. Asua-k (Asua, 2016: 361 eta h.).

28. Horrela deritze, oinordetza-boterea erabili arte, oinordetzarako eskubidea izan dezaketenean itxaropen hutsa bakarrik dutelako, ondorengo salbuespenekin: (1) guztiek inbentarioa egiteko eskatzeko eskubidea (EZZLren 34. art.), (2) eragilearen ondorengoek jaraunspenaren etekinen kontura elikagaiak eskatzeko eskubidea (EZZLren 38. art.) eta (3) komisario izendatu den alargunak ondasun higiezin, enpresa eta ustiategi ekonomiko, balore higigarri edo objektu baliotsuen gaineko kostu bidezko xedatze-egintzak nahi baditu, senipartedunek baimendu edo ukatu egin dezakete.

29. Legearen interpretazio literalean, «komisarioak, agindei hori jaso arren, sei hileko epean ez badu betetzen ondasunen inbentarioa egiteko beharra» esaten baitu EZZLren 34.2 artikulua.

30. Inbentario egiteko betebeharra betetzen ez dutenak komisario bat baino gehiago badira, demandatzaileak aukeratutako horietako baten bizitokiko lehen auzialdiko epaitegian guztiak demandatuko dira (PZLren 53.2 art.).

ezin izango du inola ere ahalorde hori aldarazi (EZZLren 33.1 art.)³¹. Epaileak horretarako errekerituta, 60 eguneko epean izendapena onartzen ez badu, komisarioak uko egiten duela ulertzen da (EZZLren 45.5 art.). Horrenbestez, aurkeztutako uzia, kondenazkoa ezik, adierazpen hutsekoa dela zuzendu behar dugu; izan ere, epaileak komisarioaren/en betebeharraren existentzia adieraz dezake, baina ezin dio ondoren ezer agindu. Ondorio hori, baina, ez da egoki ezkontzen komisarioak, agindeia jaso arren, sei hileko epean betetzen ez badu, epaileak inbentarioa komisarioaren kontura egitea agindu dezakeela xedatzen duen EZZLren 34.2 artikuluekin, kondenazko uzien ezaugarri den elementu honekin, alegia. Nola atera nahaste-borraste honetatik? Ezin zaigu ahaztu komisarioaren kargua beti dela borondatezkoa eta doakoa eta haren ahalmenak, mankomunatuak nahiz solidarioak, bereberezkoak eta eskualdaezinak (EZZLren 36.1 art.). Horri gehitu behar zaio komisarioak ahalorde-emailearen jarauntsirako albazea eta kontulari-banatzalea izendatu ahal dituela, ahalorde-emaileak ez badu egin, behintzat (EZZLren 36.2 art.). Hemen egon daiteke konponbidea, haiek, izendatuta, inbentarioa egiten badute. Ez badute egiten, argi daukagu: epaileak bi aukera izango ditu: (1) pertsona bat izendatzea, inbentarioa egin dezan, jaraunspeneko ondasunen kontu³², edo (2) berak bere gain hartzea lan hori, Justizia Administrazioaren Letratuari inbentarioa egiteko aginduz³³.

Eskubide bera aintzatesten zaie jarauntsiko hartzekodunei eta legatu-hartzaileei (EZZLren 43.3. II art.).

2. Inbentarioa eginda, ustezko oinordekoei eta jarauntsiko hartzekodunei berori aurkaratzeko ahalmena aintzatesten zaie, ezkutatutako ondasunak bertan sartzea edo haien balorazioa berrikustea eskatzea (uzia) izango dutelarik (EZZLren 34.3 art.). Ahaztutako ondasunak sartzea uzi preskribaezina da, haien balorazioaren berrikuspena, aldiz, iraungigarria³⁴. Gure ustez, kasu honetan PZLren 794.4 artikuluan deskribatutako izapidetzearen antzekoari jarraituko zaio, hitzeko epaiketaren formak errespetatuz. Demandatzaile gisa arituko dira balorazioarekin bat ez datozenak —oinordeko edo/eta hartzekodunak—; demandatu moduan, aldiz, inbentarioa egin dutenak. Gure irudiko ez dira ustezko oinordekoak demandatu behar, balorazioan interesa dutelakoan (PZLren 12.2 art.); jaso gabeko jarauntsi batez ari garenez, berori subjektu prozesal izan daitekeenez (PZLren 6.1.4 art.), komisarioa demandatzea nahikoa da. Postulazioa derrigorrezkoa izango da (PZLren 23 eta 31).

31. Berdina gertatzen da esku-hartze judiziala dagoela inbentarioak egiten direnean (PZLren 794.2 art.).

32. PZLren 791.2 art. aplikatuz, jaraunspenaren esku-hartze judiziala agintzen duena, testamenturik ezta senipartedunik ere ez dagoenean.

33. PZLk jaraunspenaren esku-hartze judizialerako aurreikusten duen araudiari jarraituz (793. eta 794. artikulua).

34. Gure alde, Fernández de Bilbao (2016: 74), lehenengo kasuan «banatze-akzioa» eta bigarrean «desegite-akzioa» egikaritzen direlako.

3. EZZLren 37. artikulua xedatzen du oinordetza gauzatu eta jarauntsia onartzen ez den bitartean, hots, jaso gabe dagoen bitartean, nor den haren ordezkaria eta administratzailea: testamentugileak bere testamentuan izendatutako pertsona, hark eratziki dizkion ahalmenen eta bermeekin. Izendatze hori egin ezean, ordezkaritza- eta administrazio-lanak alargunari edo bizirik dirauen izatezko bikotekideari egokitzen dizkio legeak, eta hori izan ezean, komisarioari berari. Honen guztiaren irakurketa jurisdikzionala eginez, lehenik eta behin, gogoratu behar da PZLk prozesu zibilean alderdi izateko (aktiboa zein pasiboa) gaitasuna aintzatesten diela «ondare-masei edo aldi batez titularrak ez duten ondare banatuei», epaiketan, legearekin bat administratzen dituztenek ordezkatuta arituz (PZLren 7.5 art.). Ildo horretatik, EZZLren 41.3 artikulua errepikatu egiten du «komisario izendatu denean alarguna edo bizirik dirauen izatezko bikotekidea, bera da, testamentugileak kontrakoa xedatu ezik, jarauntsiko ondarearen ordezkari, administratzaile eta gozamenduna, eta izaera horri eutsiko dio, baita ahalordea erabili eta gero ere»³⁵. Koherentzia osoan, jarauntsiko ondarearen inguruko edozein uziren gaineko legitimazio aktiboa eta pasiboa aintzatesten zaizkio (EZZLren 43.3 art.). Aitzitik, muga bat jartzen zaio: senipartedunak egonda, alarguna edo bizirik dirauen izatezko bikotekidea komisario izendatu bada, eta bera bada jarauntsiko ondarearen ordezkari eta administratzaile, eta kostu bidezko xedatze-egintzak burutu baditu ondasun higiezinekin, enprekin edo objektu baliotsuekin, nahitaezkoa izango da jarduteko gaitasun osoa duten senipartedunetatik edozeinek baimena ematea³⁶. Senipartedunak adingabeak edo ezgaiak izanda, epailearen baimena nahitaezkoa izango da. Honen inguruan bi gogoeta. Batetik, adingabe eta ezgaien inguruan, arau orokorraren errespetua dakusagu, horiek bereziki babestuz (KZren 271. eta 272. artikulua), eta, ondorioz, komisarioak 15/2015, uztailaren 2ko Borondatezko Jurisdikzioaren Legearekin (aurrerantzean, BJL) bat aritu beharko du. Bestetik, zer gertatzen da komisarioak baimen hori gabe kostu bidez eskualdatzen baditu ondasunok? Senipartedunek jarduera aurkaratu ahalko dute (legitimazio aktiboa), haren eragingabetasuna eskatuz, horretarako, komisarioa/k eta eskuratzaila/k auzikidetzan demandatuz (PZLren 12.2 art.). Galdatzen den zenbatekoari dagokion epaiketa arrunta (arrunta bereziki arrunta edo hitzezkoa) jarraitu beharko dute (PZLren 249.2 eta 250.2 artikulua).
4. Komisarioari kausatzailearen seme-alaba eta ondorengo adingabe eta desgaituen tutoretza edo kuradoretza eskatzeko betebeharra ezartzen zaio (EZZLren 39. art.). Zeregin hori bereziki ardua handikoa begitantzen zaigu emantzipatu gabeko adingabekoei dagokienez, KZren 229. eta 230. artikuluekin bat, kausatzailearen heriotzaren ondorioz, babesgabekoen geratuko baitira. Egoera ez zaigu hain larria iruditzen ezgaituekiko, ezgaitu dituen epaiak haientzat tutore edo kuradore bat aurreikusi behar izan

35. Agerian uzten du honek, EZZLk alargun komisarioari ematen dizkion ahalmenak edo babes zabala, beste edozein komisariok ez dituenak. Horri erreparatu zion, EZZFren arauketan, M.J. Gimeno-k (Gimeno, 1994: 139).

36. Nahikoa da haietako edozeinek baimena ematea, legitima edo senipartea kolektiboa delako.

duelako (PZLren 759.2 eta 760.2 artikulua). Beste kontu bat da kargua kausatzaileari badagokio edo beste bati egokituta, hura hiltzean ezin badu egikaritu. Edozein kasutan, babesa emateko erakundea sortzeko, borondatezko jurisdikziozko espediente bat jarraituko da, BJLren 44.-51. artikuluekin bat, Ministerio Fiskalaren esku-hartzearekin. Era berean, ezgaituekiko, komisarioaren zeregintzat jotzen dugu balizko birgaitzea eskatzea. Horretarako, legitimatuetariko bat ez bada komisarioa (ezkontidea edo izatezko bikotekidea, ondorengoa, aurrekoa edo ezgaituaren nebarreba), horrela eskatuko dio Ministerio Fiskalari. Azkenik, KZren 143. artikuluekin bat, elikagaiak ematera behartutako norbanako bat ez badago, komisarioari berari egokituko zaio eskatzea, jarauntsiko ondasunek ematen dituzten etekinen kontura, kausatzailearen seme-alaba eta gainerakoentzat, baldin eta mantenu hori eskatzeko lege-egoera betetzen badute (EZZLren 38. art.).

5. EZZLren 41. artikulua arautzen du komisarioak testamentu-ahalordea egikartzeko daukan epea. Ezkontidea edo izatezko bikotea denean, ahalorde-epe mugagabea eman ahal zaio edo bizi den urte guztietarakoa. Beste kasu guztietan, testamentugileak ahalordea egikartzeko eperik jarri ezean, hori urte betekoa izango da, haren heriotzatik zenbatuta, edo haren inguruko heriotza-adierazpena epaiketa bidez eman denetik zenbatuta, oinordeko guztiak adin nagusikoak baldin badira; bestela, oinordeko horiek guztiak adin-nagusitasuna lortzen dutenetik zenbatuta, ondore horietarako emantzipazioa nahikoa ez dela. Beraz, testuinguru honetan, heriotza-adierazpen judiziala ezinbesteko gerta daiteke testamentu-ahalordea egikartzeko epea finkatzeko. Heriotza-adierazpen hori, borondatezko jurisdikziozko egintza den heinean, BJLk arautzen du (67. art. eta h.). Hortaz, arau orokor legez, eskuduna izango da hildakoaren azken helbideko, edo hori izan ezean, bizitokiko lehen auzialdiko epaitegia; heriotza-adierazpenerako espedientearen hasiera eskatu ahaliko dute Ministerio Fiskalak —ofizioz edo salaketaren ondorioz—, absentearen ezkontideak —legalki banandu gabe badago—, izatezko ezkontideak, odolkideko ahaideek laugarren maila arte, edo absentearen ondasunekiko eskubide oinarritu bat duen edonork. Izapidetze horretarako ez da behar postulaziorik.
6. Jurisdikzioarekin lotutako bi kausa jasotzen ditu legeak testamentu-ahalordea azkentzeko. Batetik, ezkontide komisarioaren kasuan, behin testamentu-ahalordea egin eta gero, ezkontzaren inguruko banantze-, dibortzio- edo deuseztasun-demanda aurkeztea, nahiz eta kausatzailea hil aurretik epaia eman ez (EZZLren 45.3). Horrenbestez, irakurketa jurisdikzionala eginez, PZLko 770. artikuluan jasotako prozeduraren hasiera galdatzen da, hitzeko epaiketa bidez izapidetua, arau orokor legez, ezkontideen bizitokiko lehen auzialdiko epaitegian (PZLren 769. art.). Pareko egoera begitantzen zaigu banantze-, dibortzio- edo deuseztasun-demanda aurkeztu aurretik behin-behineko neurriak eskatzea, horietan ere KZren 102. eta 103. artikuluetako neurriak (haien arten, ezkontideetariko batek besteari egindako baimen eta botereen ezeztatzea) aplikatzea posible baita, nahiz eta bakarrik iraun,

onartu eta hurrengo 30 eguneko epean aipatutako demanda aurkeztuz gero. Bestetik, testamentu-ahalorearen azkentze-arrazoa da, jada aztertutakoarekin bat, komisarioaren beraren uko egitea ere, emantzat joz, epaileak agindeia egin ondoren, ez badu izendapena onartzen 60 eguneko epean (EZZLren 45.5 art.).

7. Bukatzeko, EZZLren 60. artikulua dioenez, testamentu-ahalorea dagoenean, senipartea finkatzeko, ondasunen balorazioa egingo du: (1) komisarioak, oinordetzaren gaineko interesik ez badu; (2) komisarioak, kausatzaileak izendatu duen kontulari-banatzailarekin batera; (3) komisarioak, ustezko oinordekoekin batera, eta azkenik (4) epailearen erabakiz. Horrenbestez, abagune horretan, epailearen esku-hartzea *ultima ratio* legez ulertzen dugu, komisario eta kontulari-banatzailerik gabe, senipartedunak ondasunen balioaren gainean ados ez daudenean. Batzuk eta besteak arituko dira, legitimatu aktibo eta pasibo gisa, balio kalkulazineko epaiketa arrunt bereziki arrunt batean (PZLren 249.2 art.), uzia ondasunen balioa finkatzea izanda. Derrigorrez postulazioa galdatzen duen epaiketa honetan (PZLren 23. eta 31. artikulua), alderdi bakoitzak ondasunen balioaren gainean bere iritzia mantentzeko egoki deritzon frogak erabiliko ditu (PZLren 217. art.), bereziki aditu-froga (PZLren 335.-352. artikulua).

5. Tronkalitatea

Tronkalitatea Bizkaiko infantzonatu edo lur lauan eta Arabako Aramaio eta Laudioko udalerrietan kokatutako onibarren ezaugarri bat da, zeinak ondarearen sendi-izaera babestea xede duen³⁷. Horrekin bat, onibarren jabeak beroriek soilik xeda ditzake senide tronkalen eskubideak errespetatuz³⁸. Bestela arituz gero —hots, ondasunok senide tronkalen eskubideak urratuz eskualdatuz gero—, EZZLk egintza horiek aurkaratzeko era eta ondoreak aurreikusten ditu. Horretarako jurisdikziora joan beharko dute eragindakoek. Testuinguru honetan, legeak desberdindu egiten du ondasun tronkalak xedatzeko egintzak, kanpokoan mesederako edo ondasunok eskuratzeko lehenespeneko lerroan ez dauden senideen mesederako, *inter vivos* eta doan edo *mortis causa* egiten diren. Lehenengo kasuan, xedapen-egintza deuseztatua izan daiteke; bigarrenean, baliozkoa da, baina testamentu- nahiz oinordetza-klausula deuseztatu daiteke³⁹. Horrenbestez, legeari lotuta, bi abagune horietan, bi uzi desberdin sortzen dira: xedapen-egintzaren deuseztasuna, edo testamentu- edo oinordetza-klausularena. Estimatzuz gero, ondore desberdinak

37. Erakunde honen historian zehar bidaia egiten du L. Chalbaud y Errazquin-ek (1898).

38. AGk berak, 1962ko abenduko 22ko sententzian, tronkalitatea «bizkaiko onibarrak bizkaiko familiarekin duen lotura» gisa definitu zuen. Testamentua egiteko askatasunaren muga bezala aurreikusia, EZZLk erakundearen elementu guztiak arautzen ditu (ondasun tronkalak, onibarrak, senide tronkalak, bere lehentasuna, sortzea eta azkentzea...). Indarrean dagoen araudia kritikoki aztertzen du G. Galicia-k (Galicia, 2016c: 207 eta h.). Aurreko araudiaren inguruan, Celaya, 2012.

39. Elementu honetan EZZLk aurreko araudia samurtu egin du, bere zioen azalpenak dioenez «modu batean zein bestean, horren aplikazioetan gerta daitezkeen gehiegikeriak arindu. Hartara, berrikuntzarik garrantzitsuena da aspaldiko erabateko deuseztasuna, tronkalitateetik kanpo diren arrotzen mesederako egindako ekintzetan, deuseztasun erlatibo edo deuseztagarritasun mugatu bihurtzen dela».

izango dituzte: lehen kasuan, onibarra *contra legem* xedatu duen jabearen ondarera bueltatuko da, eta, bigarrenean, ez da eskualdaketarik emango, klausula deuseza suertatzeagatik. Horrek uzi bien izaera desberdina argitzen du: lehenengoa kondenazkoa den bitartean, bigarrena eratzaillea da. Edozelan ere, bi kasuetan legitimazio aktiboa eskusiboki senide tronkalek dute —guztiak edo batzuek, bakoitzaren interesaren arabera—. Pasiboa, aldiz, desberdina izango da bi kasuetan. Lehenengoan, jabe eskualdatzailea eta eskuratzaillea demandatu beharko dira; bigarrenean, testamentuak eragindakoak soilik. Bi egoeretan uzia lau urteko iraungipenezko epe baten menpe dago, legitimazioa dutenek xedatze-egintzaren berri izan dutenetik eta, edozein kasutan ere, Jabetza Erregistroan inskribatu direnetik. Berori aurkezteko, kasuan kasuko adierazpenezko epaiketa arruntera joan beharko dute alderdiek, onibarraren balioaren arabera, epaiketa arrunt bereziki arruntera edo hitzekora (PZLren 249.2 eta 250.2 artikulua). Demanda onibarra dagoen tokiari (PZLren 52.1 art.)⁴⁰ dagokion lehen auzialdiko epaitegian (PZLren 45. art.) aurkeztuko dute. Irakurketa honetatik aldenduz, trafiko juridikoaren praktikari so eginez, guztiz zilegi da beste planteamendu bat. Senide tronkalek bi kasuetan egoera berari eraso nahi diote: hirugarren batek edo lehentasunezkoa ez den senide tronkal batek ondasuna jaso du, bai *inter vivos*, bai *mortis causa*. Abagune horretan, bi uzi horien arteko desberdintasunak ez du zentzurik: bi kasuetan errealitate juridikoa lehenatu nahiko da, horretarako eskualdatzailea eta eskuratzaillea demandatuz⁴¹.

Era berean, senide tronkalei lehenespenez eskuratzeko eskubidea aintzatetsita, ondasun tronkalak kostu bidez besterentzen zaizkienean tronkalitate kanpoko edo geroagoko lerroan lehenespeneko senide tronkal bati (EZZLren 72. art.), ediktu bidezko notario-deia aurreikusten da (EZZLren 76. art.). Abagune horretan, notarioaren aurrean alderdiak bat ez badatoz finka baloratu behar duen aditua izendatzerakoan, «bakoitzak peritu bana izendatuko du, eta, hirugarren peritua izendatzeko, notarioaren aurrean zakuan sartuko dira lau perituren izenak. Notarioak berak izendatuko ditu lau horiek, finken izaera kontutan hartuta, finka horiek *bide judizialean* baloratzeko baimena duten perituen artean». Adituaren izendapen judiziala arautzen duen PZLren 341. artikulura igorpen baten aurrean gaude⁴².

6. Foru-saka

Tronkalitatearekin estuki lotuta, foru-sakaz mintzatu behar dugu, oro har, foru-saka uziarekin bat datorrena. Euskal legegariak lehentasunezko senide tronkalei aintzatetsitako uzia da⁴³. Horrekin bat, horietako edozein aktiboki legitimatzen da

40. Gure ustez foru berezi hau da aplikagarria, auzian ondasunak duen garrantziagatik, oinordetza kontuetan eraizten duen hildakoaren azken helbideko epaitegia (PZLren 52.4 art.) baztertuz.

41. Gure aldeko, EZZFk jasotzen zuen araudiarekiko, G. Galicia (2002: 418 eta h.).

42. Epaileen zeregin hau azaltzen du J.L. Montes-ek (2013).

43. EZZLren 72.2 artikulua, lerroz lerro eta lehenespen-hurrenkeraren arabera, zehaztuak: a) beheranzko zuzeneko lerroan daudenak, b) goranzko zuzeneko lerroan daudenak, eta c) anai-arrebak eta hildako anai-arreben seme-alabak, azken horiek haiekin batera agertzen badira. Euskal legegaria, zaharkitutako terminologia erabiliz, *foru-saka akzioaz* mintzo da. Gera bedi argi, edozein kasutan, senitarteko-izaera duten lehentasunez bereganatzeko eskubideez ari garela, KZk aurreikusten ez dituenak eta onibarrak bere jatorri diren senitartetik ez ateratzea xede dutenak. Haren helburua eta historia azaltzen ditu A. Seisdedos-ek (1995).

(demandatzailearen posizioa) —guztiak edo batzuk, aipatutako ordenan—⁴⁴ onibarra egin aurretik deialdirik egin gabe, edo deialdia eginda, iragarritako ingurumari edo baldintzez bestekoetan besterentzen bada, horren deuseztasuna eta finka bere balorazio zuzenean adjudikatzeko eskatzeko. Horretarako eskualdatzailea, eskuratzzailea eta besterentze hori egin eta harrezkero, Jabetza Erregistroarekin bat, beste eskubide-titular guztiak demandatu beharko dira (legitimazio pasiboa). Derrigorrezko auzikidetzak pasibo baten aurrean (PZLren 12.2 art.) gaudela begitantzen zaigu, berorietako baten baten faltan, demandatuak izan direnak, demandaren erantzunean, derrigorrezko auzikidetzak pasiboaren faltaren salbuespen prozesala aurkezteko aukera izanik (PZLren 416.1.3 art.). Salbuespen hori, epaileak, epaiketa arrunt bereziki arrunteko judizio aurreko entzunaldian (PZLren 420. art.) edo, onibarrak 6.000 euro baino gutxiagoko balioa duenean, hitzeko epaiketaren bistan (PZLren 443.2 art.) aztertuko du. Izaera mistoko uzia (eratzzailea eta kondenazkoa) iraungitasun-epe baten menpe dago: hiru hileko epea, besterentzearen berri izan duenetik, eta kasu orotan, Jabetza Erregistroan inskripzioa egin denetik. Berori aurkeztera kasuan kasu egoki den epaiketa arruntera (arrunta bereziki arrunta edo hitzekoa) joan beharko da, eskatutako onibarraren balioarekin bat (6.000 euro baino gehiago edo gutxiago) (PZLren 249.2 eta 250.2 art.). Epaiketa hori onibarra dagoen tokiko (PZLren 52.1 art.)⁴⁵ lehen auzialdiko epaitegiaren aurrean (PZLren 45. art.) garatuko da. Frogaren zamaren arauketarekin bat (PZLren 217. art.), demandatzaile gisa diharduten senitarteko tronkalei egokituko zaie eskatzen duten saka-eskubidearen egitate eratzzaileak frogatzea; demandatuek, berriz, hura ukatzen duten egitate eragozle edo deuseztatzaileak egiaztatu beharko dituzte.

Foru-sakaren uziari dagokion adierazpenezko tutela arautzera mugatu ez ezik, euskal legelariak hura onartzen duen sententzia irmoaren betearazpena ere xedatzen du⁴⁶. Bi baldintza nagusi aurreikusten dira: (1) Betearazleak epaitegiaren zainpean utzi beharko du onibarraren balorazio gisa finkatutako prezioa, horren gain erosleak lehenespena izanik, saltzailearen beste edozein hartzekodunei begira, deuseztatutako erosketaren prezioa eta horren korrituak kobratzeko⁴⁷. Betearazpen-autoak zenbateko horren xedea adierazi beharko du (EZZLren 83.5 art.). Eta (2) sententzia irmoa denetik, 3 hilabeteko iraungitasunezko epea aurreikusten da senide tronkal demandatzaileak betearazpen-demanda aurkezteko, eta, kontrako kasuan, aurkaratutako salerosketa baliozkotuta geratuko da. Zur eta lur uzten gaitu betearazpenerako epe orokorraren (5 urte) (PZLren 518. art.) urritzeak eta, zalantza gabe, euskal legelariak gure erakundeen berezitasunei erantzuteko egiten duen

44. Oso ondo nabarmentzen du A. Seisdedos-ek (2016: 207), eskualdaketa-deialdirik gabe senide tronkal baten alde egiten bada, bakarrik aurreko lerro batekoek aurkaratu dezaketela. Ideia berdinean egiten du indar A.M. Lorca-k (2007: 16-17).

45. Beste behin, foru legal bereziak (PZLren 52.1.1 art.) demandatuen helbidekoa bazterten duela ulertzen dugu, tronkalitatearen erakundearen eta horrek bereziki babesten duen onibarraren izaerarekin bat. Orobat, foru xedaezina edo luzaezina (PZLren 58. art.) da.

46. Kondenazko epai irmoaren betearazpenaz mintzatu garenez, behin betiko betearazpen baten aurrean gaude (PZLren 517.2.1 eta 538 eta h.). Hala ere, ez dugu arazorik ikusten demandatuek apelazio-helegitea aurkeztuta, demandatzaileek behin-behineko betearazpena eskatzeko; izan ere, esku artean dugun materia edo kontua ez baitago behin-behinean betearazi ezin daitezkeen epaien artean (PZLren 525. art.).

47. Era berean, Jabetza Erregistroan deuseztatzen den jabari-inskripzioaren ondorengoak diren zamak badaude eta epaia betez ezereztu beharrekoak badira, zainpean utzitako prezioa geroagoko hartzekodunen esku geratuko da.

zuzenbide jurisdikzionalaren sorreraren adibide garbiaren aurrean gaude. Honen guztiaren protagonista aurreko adierazpenezko prozesuak eragindakoak izango dira (orduan, demandatzaile eta demandatu, orain betearazle eta betearazi) eta kontuaz lehen auzialdian arduratu zen epaitegiaren aurrean (PZLren 545.1 art.) izapidetuko da.

EZZLren 84. artikulua foru-sakadun senideei lehenespenez eskuratzeko eskubidea aintzatesten die, onibar tronkalekiko, hipoteka-betearazpen kasuetan eta premiamendu-prozeduretan⁴⁸. Artikulu horren irakurketa jurisdikzionala soilik eginez⁴⁹, bereziki garrantzitsua begitantzen zaigu hipoteka-betearazpena, oro har, jurisdikzionala dela azpimarratzea, PZLren III. Liburuaren IV. Tituluarekin bat burutua (PZLren 571.-698. art.). Horrela da epaileek bakarrik dutelako betearazpenaren monopolioa, hau da, betearazpen-titulu bat indarrez gauzatzeko ahalmena (EKren 117.3 art.). Bakarrik izan daiteke jurisdikzioz kanpokoa, notario aurrean egindako salmentaren forma hartuz, hipoteka eratzeko eskrituran horrela jaso denean, soilik, bermatutako zenbatekoaren kapitala edo interesak ordaintzen ez direnerako (KZren 1.858. eta Hipoteka Legearen 126. artikulua)⁵⁰. Edozein kasutan, eta epaileen jarduerari erreparatuz, *ab origen* egoera hauxe dela ulertzen dugu: ondasun tronkaleen jabeak mailegu bat eskatzen du haien gaineko hipoteka-berme errealekin eta berorren ordainketari aurre ez egiteagatik egikaritzea ematen da. Xede horretarako PZLren 655. eta hurrengoko artikuluetan araututako ondasun higiezin enkantea aplikatzen da⁵¹. Horren testuinguruan, foru-saka eskubidea duten senide tronkalei, enkantearen datatik zenbatuta, hiru hilabeteko epean, eskubide hori aintzatesten zaie edo salmentako adjudikazio-prezioagatik lehenespenez eskuratzekoa. Horretarako, enkantearen ardura duen epai-organoaren aurrean agertu behar dute eta prezioa zainpean utzi salmenta-eskritura egiletsi baino lehen edo organo eskudunak Jabetza Erregistroan inskribatzeko moduko ziurtagiria luzatu baino lehen. Eskubide bera aintzatesten zaie hartzekodun betearazlearen aldeko adjudikazioa ematen denean, hiru hileko epean, adjudikazioaren datatik zenbatuta (EZZLren 84.2 art.).

7. Oinordetza-itunak

KZk debekatuak (1.271. art.), euskal legelariak ez ditu berariaz definitzen, nahiz eta oinordetza gauzatzeko era bezala definitu (EZZLren 18. art.) eta pertsona baten eskubide eta betebeharrak, haren heriotza gertatu aurretik, haren oinordekoei eskualdatzea dakartela xedatu (EZZLren 17.1 eta 104. artikulua)⁵². Bere erregimen

48. Eskubide bera aintzatesten zaie trukaketa (EZZLren 85. art.) eta errentamendu (EZZLren 86. art.) kasuetan.

49. Hots, egoera administratiboa alde batera utzita. Administrazioaren autotutelaren isla den premiamendu-prozeduran ez dugu indarrak egingo. Administrazioak, berak emandako titulu batean oinarrituta, zordunaren ondarearen kontura zuzenbide publikoko eskubidea nola egikari dezakeen azaltzen du (Ávila, 1999).

50. Aukera hau sakonean aztertzen du A. Martínez-ek (2013).

51. Haren nondik norakoak azaltzen ditu M.J. Moral-ek (2000). Enkante judicial elektronikoa arautu ondoren, Redondo, 2016. Beren argi-ilunei so egiten die, jurisdikzioarekin erkatuz, P. Castaños-ek (2017).

52. Egileleek adin nagusikoak izan behar dute eta derrigorrez eskritura publikoan egiletsi behar da (EZZLren 100. art.). Erakunde honen erregimen juridikoa azaltzen du, haren hiru ezaugarri nagusiak (aldebikotasuna, ezeztazintasuna eta oinordetza-erakunde) azpimarratuz, L. Imaz-ek (2016a: 343 eta h.). Egile berak aurreko legearekin bat: Imaz, 2006.

juridikoaren garapenean, bere ezeztatzea arautzean, EZZLk izendatzaileek izendapena ezezta dezaketela jasotzen du izendatuen ezkontza deuseztatzean, edo banaketa edo dibortzioa gertatzen denean, oinordetza-ituna ezkontza hori dela-eta egiletsi bada (108.5 art.)⁵³. Beste behin, irakurketa jurisdikzionala eginez, horretarako PZLren 770. artikuluan aurreikusitako prozeduraren ondorio den sententzia bat behar delakoan gaude⁵⁴. Beraz, kasu honetan, komisarioaren oinordetza-boterearekin gertatzen den ez bezala, ez da nahikoa dibortzio- edo banatze-demanda aurkeztu izana, prozesu hauek (deuseztasunekoak ez) xedagarriak izanik (PZLren 19. art.), haren hasierak ez daramalako zuzenean ezkontza-harremanaren bukaera.

8. Ondasunen foru-komunikazioa

Foru-komunikazioa ezkontzaren araubide ekonomikoa da, ituna ezean, Bizkaiko lur lauan, Aramaion eta Laudion (EZZLren 127.2 art.)⁵⁵. Haren definizio edo egituraketa legalean bertan elementu jurisdikzional garrantzitsu bat dakusagu, EZZLren 129. artikulua haxe baitio: «Foru-komunikazioaren bitartez, erkide egiten dira, ezkontideentzat erdi bana, ondasun, eskubide eta *akzio* guztiak, horien jatorria edozein izanik ere, batarenak izan zein bestearenak izan, edozein tituluren ondoriozkoak, bai ekarritakoak, bai ezkontza bitartean eskuratutakoak, eta horien kokalekua edozein izanik ere». Ideia bera errepikatzen da EZZLren 132. artikuluan. Euskal legelaria uziez mintzo da, ikuspuntu aurrerakoi batetik, akzioa herritarroi epaileen aurrean aintzatesten zaigun eskubide multzoa baita⁵⁶. Bistan dago, zuzenbide pribatutako uziez ari dela, hau da, ezkontzaren ondasun eta eskubideei lotutakoez.

Foru-komunikazioaren erregimen juridikoan honako beste elementu jurisdikzional hauek atzematen ditugu⁵⁷:

1. Ezkontzaren araubide ekonomikoa hau automatikoki bukatzen da ezkontideen arteko banantze-epaia, ezkontzaren deuseztasunari buruzkoa edo dibortzio-epaia ematen denean (EZZLren 130. art.). Horretarako, PZLren 770. artikuluan aurreikusitako prozedurari jarraituko zaio, hitzezko epaiketaren bidez izapidetua, ezkontideen bizitokiari dagokion lehen auzialdiko epaitegiaren aurrean (PZLren 769. art.). Era berean, epailearen erabakiz bukatzen da, ezkontideetako baten eskariz, honako hiru kasu hauetan (EZZLren 131. art.): (1) beste ezkontidea epaiketa bidez ezgaituta geratzen denean —PZLren IV. Liburuko prozesu berezi bat (PZLren 756. eta h. artikulua) jarraitu ondoren—, haren absentsia-adierazpena (borondatezko jurisdikzioan (BJLren 67.-77. artikulua)) eman denean edo hartzekodunen

53. Aukera bera jasotzen da izatezko bikoteen inguruan.

54. Hitzezko epaiketa jarraitu behar izan da, arau orokor legez, ezkontideen bizitokiko epaitegiaren aurrean (PZLren 769. art.).

55. Ezkongai biek aipatutako tokietako auzotarrak izan beharko dute. Edozelan ere, aipatutako lekuetako ordezeko legezko erregimena da. Euskadiko gainerako lurraldean, ordezeko erregimena irabazpidezkoa da (EZZLren 127.1 art.).

56. Errotik azaltzen dugu, egun EKren 24. artikuluan konstituzionalizatuta dagoen eskubide multzoari so eginez (Ordeñana, 2014: 40 eta h.).

57. Haren elementu substantiboan azterketa egiten du L. Imaz-ek (2016b: 257 eta h.).

konkurtsuan deklaritzen denean⁵⁸; (2) beste ezkontideak xedatze- eta kudeatze-egintzak gauzatzen dituenean, haren kalterako edo haren eskubideei iruzur eginez⁵⁹, eta (3) egitez urtebete baino gehiago bananduta egon direnean, nahiz eta elkarrekin adostutako banantzea izan. Gure ustez, hiru kasuetan epaiketa arrunt bereziki arrunt bat jarraitu beharko da, uziaren kalkula ezinezko balioaren irizpidea aplikatuz (PZLren 249.2 art.). Demandatzailea izango da foru-komunikazioari bukaera eman nahi dion ezkontidea, eta demandatua bestea. Uzi eratzaila ezkontide eskatzaileak aurkeztuko du ezkontideen bizitokiko lehen auzialdiko epailearen aurrean, ezkontzaren inguruko epaiketetan foru orokorra baita (PZLren 769. art.). Bestalde, hiru kasuetan epaiketaren objektua bera izango da: ezkontzaren araubide ekonomikoaren bukaera. *Causa petendi*-a, berriz, aipatutako hiru arrazioen arabera izango da: beste ezkontidearen ezgaitasun, absentzia edo hartzekodunen konkurtsua; demandatzailearen kaltetan xedatze- edo kudeatze-egintzak gauzatzea edo/eta egitezko banaketa. Horrenbestez, agerian geratzen da uziaren izaera eratzaila, ondorengo exekuziorik galdatzen ez duena, egin beharreko aldaketa erregistralak salbu (PZLren 521. art.).

2. Halaber, foru-komunikazioaren testuinguruan egindako ondasunen xedapen-egintzetan parte-hartze judiziala aurreikusten da. Edozein xedapen-egintzak ezkontide bien adostasuna galdatzen du⁶⁰. Hala ere, ezkontideetatik batek adostasuna ukatzen badu, epaileak xedapena baimendu ahal izango du, hori familiaren intereserako dela uste badu (EZZLren 135. art.). Ezkontideetako bat adostasuna emateko eragotzita badago, KZren 1.376. artikulua aplikatuz, era berean jokatu dela ulertzen dugu. Kasuan kasuko prozesuan demandatzailea izango da ondasuna xedatu nahi duen ezkontidea, eta, demandatua, berriz, horretarako adostasuna emateari uko egiten diona. Jarraitu beharreko epaiketa (arrunta bereziki arrunta edo hitzekoa) xedatu nahi den ondasunaren balioaren arabera finkatuko da. Uzi eratzaila, oster, ezkontide eskatzaileak aurkeztuko du ezkontideen bizitokiari dagokion lehen auzialdiko epaitegian, ezkontzaren inguruko epaiketei dagokienez foru arrunta baita (PZLren 769. art.).
3. EZZLren 138. artikulua ezkontideetatik edozeinek, bestearen adostasunik gabe, hartutako zor eta betebeharren erregimena xedatzen du. Oro har, arau arrunt bezala, betebehardunari dagokion erdiaren kontukoak bakarrik izango dira, zenbait mugarekin. Zehazki 4 muga jasotzen dira, horietako hirutan elementu jurisdikzionalak agertuz⁶¹. Horrela, prozesu judizialtan

58. Merkataritza-epaile batek adieraziko du ezkontidea hartzekodunen konkurtsuan, bera, pertsona fisiko legez, edo/eta pertsona juridiko baten titularraren den heinean.

59. Gure ustez ez da beharrezkoa xahutzaile-adierazpena (PZLren 748. eta h. artikulua), nahiz eta horrek foru-komunikazioaren bukaera guztiz zilegitzen duen.

60. Adostasun hau berariazkoa zein isilbidezkoa eta xedapen-egintzaren aurrekoa edo ondorengoa izan daiteke eta ezkontideak deituak diren jarauntsietara ere zabaltzen da (EZZLren 129. art.). Arau honentzako salbuespenak aurreikusten dira (EZZLren 135.2 eta 3 artikulua). Honetan indar egiten du O. Balmaseda-k (2016).

61. Erantzukizunetik aske geratzen dira beti, lehenbizi, ezkontide ez-zordunarengan jatorria duten ondasunak.

edo betearazpen-prozesuetan⁶² irabazitako ondasunen eta zordunarengan jatorria duten ondasunen gaineko erantzukizunari dagokionez, betearazpen-bahitura edo enbargoa ezkontide ez-zordunari jakinarazi beharko zaio eta horrek enbargoaren aurka egiteko eskubidea izango du, baldin eta enbargo horrek, irabazitako ondasunen gainekoa izanik, berari dagokion erdia gainditzen badu. Irakurketa jurisdikzionala eginez, ezkontide ez-zorduna jabari-hirugarrengotza bat egikaritzen atzematen dugu (PZLren 595.-694. artikulua), bere erdia babestuz eta babesteko. Horretarako, betearazpenaren ardura duen Justizia Administrazioaren letratuaren aurrean demanda aurkeztu beharko du, bere uziaren —enbargatutako ondasunen gainean bere titularitatea aintzatesteko eta enbargo hori altxatzeko— oinarriaren frogaren printzipio bat idatziz ekarri⁶³. Hirugarrengotza-demanda hartzekodun betearazlearen kontra aurkeztuko da, eta bere kasuan, baita betearaziaren kontra (ezkontide zorduna) ere, ondasun eztabaidatua berak hautatu edo izendatu duenean (PZLren 600. art.)⁶⁴. Hala ere, zorduna ez den ezkontidea babesteko xedearekin, hura hirugarrengotza batera joan beharra ekiditeko, EZZLk irabazpidezko ondasunen gaineko erantzukizuna subsidiarioa dela arautzen du, zorduna ez den ezkontideari bere enbargoa ekiditea baimenduz, behar den zenbatekoan zordunaren ondasun propioak adieraziz. Era berean, zorduna ez den ezkontideari, beranduago aztertuko dugun EZZLren 145. artikularekin bat, 15 egun naturaletan, foru-komunikazioaren desegitea eskatzeko aukera aintzatesten zaio. Kasu horretan, betebehardunari adjudikaturiko ondasunak bakarrik geratuko dira erantzukizunaren menpe eta ezkontzari ondasunen banantze-araubidea aplikatuko zaio aurrerantzean. Betearazpen-prozedura berean, pieza bananduan, foru-komunikazioa desegitearen ondorioz, ondasunak adjudikatuko dira. Horretarako, jarauntsien banaketarako aurreikusitako arauak aplikatuko dira⁶⁵.

EZZLk gaineratzen du, betebeharpokoaren erdi komunikatua saltzen bada, ezkontide erantzuleak, ezkontza bitartean, ez duela inolako zatirik izango beste erdiaren gainean, eta hori beste ezkontidearen administraziopean geratuko da. Hala ere, ezkontideak ezin izango du erdi hori besterendu, epailearen baimenik gabe eta haren fruituak familiaren gastu arruntetarako destinatu beharko ditu. Epailearen baimen hori foru-komunikazioan ondasunen xedapenak galdatzen duen ezkontide bien adostasunaren (EZZLren 135. art.) ordeko ulertzen dugu, horren inguruan aurrerago esandakora egon behar dugularik.

62. Euskal legeria betearazpen-prozesu judizialez eta premiamendu administratiboez ari dela ulertzen dugu, gu, zuzenbide jurisdikzionalan adituak, lehenengoetan bakarrik zentratuko bagara ere.

63. Frogaren printzipio hori gabe, auzitegiak demanda atzera botako du, osorik eta inolako substantziaziorik gabe, auto bidez (PZLren 596.2 art.).

64. Horrenbestez, azken kasu honetan derrigorrezko auzikidetzaren pasibo bat (PZLren 12.2 art.) emango da.

65. Edozelan ere, EZZLren 138.2 artikularekin bat, betearazpena zein ondasunen gainean gauzatu eta ondasun horiek ezkontide zordunak jasotakotzat hartuko dira, komunikazioan horrek duen partaidetzaren kontura, eta sozietatea likidatzeko unean haiek duten balioaren neurrian.

4. Ezkontza ezkontideren baten heriotzagatik desegiten bada eta seme-alaba edo ondorengo erkideak badaude, foru-komunikazioa sendotu eta ondasun-erkidego bihurtzen da, batetik alargunaren, eta, bestetik, aurrez hildakoaren oinordeko diren seme-alaba eta ondorengoaren artean, ondasunak zatitu eta adjudikatu arte (EZZLren 140. art.). Hala ere, salbuespen gisa, alarguna komisario izendatu bada, alargun horrek bere buruari adjudikatu ahal izango dio ondasun guztien erdia, eta beste erdia aurrez hildakoaren oinordetzarako utzi. Era berean, kausatzaileak izendatutako kontulari-banatzailerik bada, horrekin batera, eraturako erkidegoaren desegitea eta likidazioa egin dezake⁶⁶. Halaber «hori egin ahal izango du ustezko oinordekoekin batera, edo, osterantzean, berak epaileari hala eskatuta eta horrexen erabakiz» (EZZLren 142. art.). Beraz, azken finean, ulertzen dugu ezkontide alargunak erkidegoa desegin eta likidatu nahi badu, eta oinordekoekin akordiorik lortzen ez badu, auzitara joan daitekeela (legitimazio aktiboa), oinordekoak demandatuz (legitimazio pasiboa), epaileari eskatuz berak egin dezala (desegitea eta likidazioa). Uzi eratzaille bat aurkeztuko du, erkidegoaren desegitea eskatuz, horren balioaren araberako kasuan kasuko epaiketa arruntean (arrunta bereziki arrunta edo hitzezkoa) (PZLren 249.2 eta 250.2 artikulua).
5. Ezkontza seme-alabak edo oinordekoak daudela desegin bada, alargunak, epaiketa bidez, hildakoaren oinordekoei eskatu ahal izango die haren intereseko jarauntsietatik edozein onartzea. Epaileak 30 egunetik gorakoa ez den epea emango die oinordekoei jarauntsia onartzeko borondatea adierazteko. Egiten ez badute edo berariaz jarauntsia arbuizatzen badute, ezkontideak jarauntsi hori inbentario-onuran onartu ahal izango du (EZZLren 143. art.). KZk 1.005. eta 1.006. artikuluetan arautzen duen egoeraren aplikazio baten aurrean gaude: zendutako ezkontidea jarauntsi bat onartu edo arbuiatu baino lehen hiltzen da. Eskubide hori bere oinordekoei eskualdatzen zaienez (KZren 1.006. art.), ezkontide alarguna (KZk aipatzen duen «interesduna») epaiketara joan daiteke aipatutako uziarekin. Horretarako, demandatuaren helbideari dagokion (PZLren 50. art.) lehen auzialdiko epaitegira (PZLren 45. art.) joango da, demandatuak bat baino gehiago badira, horietako edozeinen helbideko epaitegian guztiak demandatuz (PZLren 53.2 art.).
6. Azkenik, PZLren 770. artikulua hitzezko epaiketaren ondorio den banaketa, dibortzio edo ezkontzaren deuseztasun-epaia foru-komunikazioaren desegiteko arrazoi legez aintzatesten da (EZZLren 145. art.).

66. EZZLren 144. artikulua komunikaziopeko ondasunen adjudikaziorako jarraitu beharreko arauak xedatzen ditu.

9. Azken hitza

XXI. mendeko euskal zuzenbide zibila arautzen duen legearen irakurketa jurisdikzionalak argi erakutsi du: gure zuzenbide zibil propioa aplikatzeko Estatuko zuzenbide jurisdikzionala aplikatzea ezinbestekoa da. Horrela da, aipatutako terminoetan, harreman material pribatuekiko eskumena dugulako baina jurisdikzioa Estatuko eskuduntza eskusiboa delako. Eta egia da bidean, zenbaitetan, euskal legegariak elementu jurisdikzionalak sortu edo moldatu dituela (adibiderik onena forusakan, erakundearen xedeak bete ahal izateko, ematen den betearazpenerako epe arruntaren murrizketa nabarmena da), baina gehienetan, euskal legeria Estatuko araudiarekin ondo uztartzen da, horretarako interpretazio-lanak egin behar baditugu ere. Gure beldurrik handiena interpretazio horretan oker egitea denez, gure «uste», «begitantze» eta «ulertzeak» (hainbeste errepikatu ditugun hitzak) egoki diren edo ez jakiteko, jurisprudentziaren zain geratzen gara.

10. Bibliografia

- Alonso, J.M. (2007): *Tres estudios sobre la competencia legislativa de las Comunidades Autónomas en su ámbito procesal específico*, Instituto Vasco de Derecho Procesal, Donostia.
- Álvarez J.J. (2015): «Vecindad civil vasca y conflictos de leyes», in M. Barruetabeña (ed.), *Derecho civil vasco desde la perspectiva de Gipuzkoa*, Gipuzkoako Foru Aldundia, Astigarraga.
- Álvarez, A.; Blandino, M.A. eta Sánchez, P. (2016): *Las crisis matrimoniales: nulidad, separación y divorcio*, Tirant lo Blanch, Valentzia.
- Aparicio, M (2006): «La garantía de la unidad jurisdiccional en España», *Estudios de derecho judicial*, **90**.
- Asua, C.I. (2016): «La ordenación por comisario», in Zenbait Autore (ed. J. Gil), *Manual de Derecho civil vasco*, Atelier, Bartzelona.
- Ávila, J. (1999): *Manual práctico del procedimiento administrativo de apremio*, Thomson Reuters-Aranzadi, Zizur Txikia.
- Balmaseda, O. (2016): «Del régimen de bienes en el matrimonio. El régimen de comunicación foral de bienes. De la comunicación foral de bienes (artículos 129 a 139)», in Zenbait Autore (ed. A. Urrutia), *La Ley 5/2015, de 25 de junio, de Derecho Civil Vasco. Comentarios breves, texto de la ley, antecedentes legislativos y formulario notarial*, Dykinson, Bilbo.
- Barruetabeña. M. (2013): *El testamento mancomunado o de hermandad en el Derecho Civil del País Vasco*, Tirant lo Blanch, Valentzia.
- Castaños, P. (2017): «Problemas de legalidad del procedimiento notarial de ejecución hipotecaria», *Revista de Derecho Civil*, **2**.
- Celaya, A. (2012): «La troncalidad», *Jado: Boletín de la Academia Vasca de Derecho*, **23**.
- Chalbaud y Errazuquín, L. (1898): *La troncalidad en el fuero de Vizcaya. Sucesión troncal. Lamamientos en las transmisiones onerosas*, Bilbo.
- Fernández de Bilbao y Paz, J. (2016): «De la sucesión por comisario», in Zenbait Autore (ed. A. Urrutia), *La Ley 5/2015, de 25 de junio, de Derecho Civil Vasco. Comentarios breves, texto de la ley, antecedentes legislativos y formulario notarial*, Dykinson, Bilbo.
- Galicia, G. (2002), *Legítima y troncalidad. La sucesión forzosa en el Derecho de Bizkaia*, Marcial Pons, Bartzelona.

- , (2016a): «Notas a la Ley 5/2015, de 25 de junio, de derecho civil vasco», *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, **4**.
- , (2016b): «Sucesión testamentaria en el País Vasco» in Zenbait Autore (ed. J. Gil), *Manual de Derecho civil vasco*, Atelier, Bartzelona.
- , (2016c): «La vinculación de los bienes a la familia: la troncalidad», in Zenbait Autore (ed. J. Gil), *Manual de Derecho civil vasco*, Atelier, Bartzelona.
- García, A. (2016): «La jurisprudencia: 25 años del Tribunal Superior de Justicia en materia de Derecho civil vasco», in Autore Asko, *El Derecho Civil Vasco del siglo XXI. De la Ley de 2015 a sus desarrollos futuros*, Eusko Legebiltzarra, Bilbo.
- Gimeno, M.J. (1994): *El Derecho Foral Vasco tras la reforma de 1992*, Aranzadi, Zizur Txikia.
- Imaz, L. (2006): *La sucesión paccionada en el derecho civil vasco*, Marcial Pons, Madril.
- , (2016a): «La sucesión paccionada», in Zenbait Autore (ed. J. Gil), *Manual de Derecho civil vasco*, Atelier, Bartzelona.
- , (2016b): «La comunicación foral de bienes», in Zenbait Autore (ed. J. Gil), *Manual de Derecho civil vasco*, Atelier, Bartzelona.
- Lorca, A.M. (1988): «El Tribunal Superior de Justicia vasco», *La Ley: Revista jurídica española de doctrina, jurisprudencia y bibliografía*, **4**.
- , (1994): «Foralidad vasca y Derecho Procesal», *Revista Vasca de Derecho Procesal y Arbitraje*, **3**.
- , (2007): *El proceso vascongado de saca foral*, Instituto Vasco de Derecho Procesal, Donostia.
- Martínez, A. (2013): «La “venta extrajudicial” de los bienes hipotecados por Notario: una alternativa judicial», *Diario La Ley*, **8.070**.
- Montes, J.L. (2013): «La prueba pericial en la Ley de Enjuiciamiento Civil: balance crítico», *Revista de Estudios Jurídicos*, **13**.
- Moral, M.J. (2000): *La subasta judicial de bienes inmuebles*, Bosch, Bartzelona.
- Ordeñana, I. (2014): *El estatuto jurídico de la víctima en el Derecho jurisdiccional español*, Herri Ardulararitzaren Euskal Erakundea, Oñati.
- , (2018): «Al albur de la ley 5/2015, de 15 de junio de derecho civil vasco: sobre la inexistencia de un derecho jurisdiccional civil vasco y la necesaria lectura de sus instituciones conforme a la Ley de Enjuiciamiento Civil», *Revista Vasca de Derecho Procesal y Arbitraje*, **1**.
- Redondo, F. (2016): «El funcionamiento de la nueva substa judicial electrónica de inmuebles», *Inmueble: Revista del Sector inmobiliario*, **159**.
- Reverón, B (1996): *Poder judicial, unidad jurisdiccional y estado autonómico*, Comares, Valentzia.
- Rueda, L. (2005): «La fiducia sucesoria del artículo 831 del CC», *Boletín de Información del Ilustre Colegio Notarial de Granada*, **279**.
- Seisdedos, A. (1995): «El Derecho de saca en la Ley de Derecho Civil Foral del País Vasco», *Revista Jurídica de Navarra*, **19**.
- , (2016): «Troncalidad y preferencia. La saca foral», in Zenbait Autore (ed. J. Gil), *Manual de Derecho civil vasco*, Atelier, Bartzelona.

